

In het basisonderwijs is steeds meer aandacht voor taal en rekenen. Dat gaat ten koste van de wereldoriënterende vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek. Het KNAG onderneemt daarom samen met historici en bètawetenschappers actie.

Wereldoriëntatie op de kaart

Leerlingen kennis bijbrengen over waterbeheer in hun leefomgeving door ze een kaart te laten maken of te geven waarop oppervlaktewater en hoogteverschillen te zien zijn in eigen dorp, buurt of regio. Vervolgens met ze praten over het verhaal bij de kaart. Waar komt het water vandaan en hoe wordt het afgevoerd? Waar houdt je droge voeten bij hoog water?

Nadenken over de inrichting van je leefomgeving. Het is maar één voorbeeld van het belang van wereldoriënterende vakken in het basisonderwijs. Dat belang komt echter niet tot uitdrukking in het beleid van de minister van

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, waarin taal en rekenen steeds meer prioriteit krijgen.

Recente rapportages van periodiek peilingonderzoek (PPON) van Notté en collega's uit 2011 laten zien dat de lestijd voor wereldoriënterende vakken op scholen sinds de vorige peiling in 2001 is teruggelopen en dat de resultaten niet aan de verwachtingen voldoen. De lestijd voor aardrijkskunde bedraagt momenteel circa 1 uur in de week; dat is ongeveer 10 minuten minder dan in 2001. Het periodiek peilingsonderzoek meldt dat slechts 36% van de leerlingen op het onderwerp *Kaartlezen* de stan-

daard Voldoende (kader) bereikt, terwijl het de bedoeling is dat 70% tot 75% dit niveau haalt. De topografische kennis van leerlingen schiet ernstig tekort. Bij het onderwerp *Topografie van Nederland* scoort slechts 15% van de leerlingen de standaard Voldoende, bij *Topografie van Europa* is dat 24% en bij *Topografie van de wereld* 20%. Net als in 2001 hebben basisschoolleerlingen bij een groot aantal namen uit de standaardlijst geen of hooguit een gebrekkig kaartbeeld. De gemiddelde leerling slaagt er maar bij 82 van de 300 namen in om het juiste symbool op de blinde kaart aan te wijzen. Aardrijkskundige basiskennis is geëvalueerd aan de hand van *Aarde & landschappen*, *Bevolking* en *Bestaansmiddelen*. Net als in 2001 presteren veel leerlingen ook hier onder het gewenste niveau: respectievelijk 50%, 56% en 63% halen het niveau voor de standaard Voldoende.

Onderwijsbeleid

De *Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs* van 2007 en het *Actieplan Basis voor Presteren* van 2011 leggen de prioriteit bij het verbeteren van taal- en rekenprestaties

van kinderen. De argumenten voor deze keuze luiden: taal en rekenen zijn onmisbaar voor schoolloopbaan en maatschappij, de taal- en rekenprestaties van leerlingen lopen terug en het taal- en rekenniveau moet omhoog om te blijven meetellen in de internationale kenniseconomie. Dat geldt ook voor wereldoriëntatie zou je zeggen, maar OCW ziet dat anders. Het accent op taal en rekenen gaat ten koste van de toch al niet sterke positie van wereldoriëntatie. Die zwakke positie heeft drie oorzaken. Allereerst zijn de kerndoelen voor wereldoriëntatie erg globaal; ze laten een ruime interpretatie toe. Scholen weten daardoor niet aan welke eisen op het gebied van aardrijkskunde, geschiedenis en natuur ze moeten voldoen, en het schoolboek is voor veel leerkrachten het enige houvast. Ten tweede blijkt de prioriteit die het onderwijsbeleid geeft aan taal en rekenen ook uit de Cito-toets: die is alleen verplicht voor taal en rekenen. Er zijn wel wereldoriëntatieopgaven in de Cito-toets, maar die tellen niet mee in de Cito-score. Tot slot hebben pabo-studenten bij de start van hun opleiding meestal een beperkte

PPON: standaarden

Er zijn drie standaarden: Minimum, Voldoende en Gevorderd. De standaard Voldoende is het belangrijkste en geeft per onderwerp aan op welk niveau de kerndoelen van het basisonderwijs voldoende beheerst worden. Het is niet reëel te veronderstellen dat alle leerlingen de kerndoelen in voldoende mate kunnen halen. Anderzijds moet voldoende beheersing van de kerndoelen wel voor de meerderheid van de leerlingen gelden. In de beschrijving van de standaard Voldoende is deze meerderheid gedefinieerd als 70 tot 75% van de leerlingen.

Leerlingen van groep 6 op basisschool De Ark in Amsterdam bij de digitale kaart van Nederland.

Advies Commissie-Meijerink: hogere instroomeisen pabo

Zorg voor de kwaliteit van het onderwijs op de basisschool leidde al tot bewegingen op de pabo. Vakspecialisten ontwikkelden voor elk vak op de pabo, waaronder ook aardrijkskunde, een 'kennis-basis' die pabo-studenten aan het eind van hun opleiding minimaal moeten hebben om bekwaam en zelfstandig aan het werk te kunnen in het onderwijs.

De Commissie-Meijerink kreeg van de HBO-raad vervolgens de opdracht om al die afzonderlijke ambities tot een evenwichtig en uitvoerbaar geheel te smeden. 'We zagen dat de pabo's veel werk op zich nemen dat thuishoort in het middelbaar onderwijs of dat kan worden gedaan in de eerste werkzame jaren van jonge leraren.'

Eind januari bracht de commissie advies uit: de belangrijkste aanbeveling is dat aankomende pabo-studenten voor zes kernvakken (taal, rekenen, Engels, aardrijkskunde, geschiedenis, natuur & techniek) aan hogere instroomeisen moeten voldoen. Pabo's moeten geen kennis meer gaan bijspijkeren als bij studenten de basis ontbreekt.

Wie wil dat leerlingen verder kijken, moet aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek de ruimte geven

kennis van de wereldoriënterende vakken. Binnen de pabo is er weinig tijd die kennis op peil te brengen (kader). Het valt dus te verwachten dat basisschool-leerkrachten in de toekomst minder zijn toegerust om wereldoriëntatie te geven.

Zo bezien valt te vrezen dat de prestaties van leerlingen in de wereldoriënterende vakken de komende jaren verder zullen teruglopen en dat is een kwalijke zaak.

Hoe nu verder

Om de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek op basisscholen de plaats te geven die ze verdienen, zullen de beleidsmakers van OCW hun keuzen moeten heroverwegen. Daarnaast is er winst te behalen door de basisvaardigheden taal en rekenen en de wereldoriënterende vakken nadrukkelijk op elkaar af te stemmen. Uit een

onderzoek van Romance & Vitale uit 2001 blijkt dat taal en rekenen op een zinvolle manier in de wereldoriënterende vakken te integreren zijn. De taal- en rekenprestaties van leerlingen verbeteren als een deel van de tijd voor taal en rekenen aan wereldoriënterende vakken wordt besteed en daarin taal- en/of rekencomponenten aan bod komen.

Vertegenwoordigers van de schoolvakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek hebben onlangs de koppen bij elkaar gestoken om bij OCW een betere positie van wereldoriëntatie in het basisonderwijs te bepleiten. Als eerste stap is een gezamenlijke brief naar de minister verzonden; hij is te lezen op www.knag.nl. Wie wil dat leerlingen verder kijken, moet kernvakken als aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek de ruimte geven. •

Bronnen

- Notté, H., F. van der Schoot & B. Hemker 2011. *Balans van het aardrijkskundeonderwijs aan het einde van de basisschool 4. Uitkomsten van de 4e peiling in 2008*. Cito, Arnhem. Zie www.cito.nl/onderzoek%20oen%20wetenschap/onderzoek/ppon/ppon/balans_aardrijkskunde.aspx, geraadpleegd op 12 oktober 2011.
- Romance, N.R. & M.R. Vitale 2001. Implementing an in-depth expanded science model in elementary schools: Multi-year findings, research issues, and policy implications. *International Journal of Science Education*, 23(4): 373-404.

Advertentie

BEVOEGDHEID TE GRAAD HALEN?

Bij Hogeschool Utrecht kunt u doorstuderen voor een Master of Education voor de vakken aardrijkskunde, biologie, Duits, Engels, Frans, Nederlands, natuurkunde en wiskunde. Kom naar een van de open dagen of kijk op www.ca.hu.nl > **masters** voor meer informatie.

**ER VALT NOG
GENOEG TE LEREN**

**INSTITUUT
ARCHIMEDES
HOGESCHOOL
UTRECHT**

HU